

יום ב' ב"ד חמור תשע"ה

באר הגולה 88

הלכות תפלין סימן לב

ל שם בנדרה דקדוק מ מירידי בחינות
(יט) קטנה (מ) ונהכי הלכתא (ביי) (מא) *לנב רגל (מב) הלמיני (מג) אם נשתפר מנפד (מד) *מלא
אות קטנה *פשר *נאם לאו פסול: טז (מה) *נפסק אחת מהאחיות הגה (כ) [כ] (מו) *הפשוטות
*בגון י"ו ז"ן, (מו) או שנפסק רגל (הא) [הנו"ן] וכיוצא בה (מירידי הלכות קטנות דף צב), (מח) *אם תינוק שאינו

באר היטב

(יט) קטנה. הנינו י"ד: (ל) הפשוטות. בגון י"ו ז"ן, או שנפסק רגל הנו"ן.

משנה ברורה

לאחר הכתיבה, כדבסמוך סעיף טז בסופו, דאי לאו הכי פסול אפלו
אם נשתפר יוחר ממלא אות קטנה גם להרא"ש: (מ) ונהכי הלכתא.
מירידי אלו משמע דלא להתמיר בלכד פסק כדעת שאר פוסקים⁶⁶, אלא
דפשיטא לה דהלכתא פותחת, ואם כן צריך להוחר קאד להספורים
שנכשלים כזה⁶⁷. ובתפלין ומוזות דכעין כסדרן, לכאורה לא מניי שם
תקון אפלו התינוק קורא לאות, כיון שאנו רואין שאין לו צורת אות,
דבלא זה לא מקרי ה' לפי דעת אלו הפוסקים, וכדלקמן בסעיף כה, עין
שם. ומכל מקום נראה דיש להקל על י"ד תקון, ודומקא שהקל הפרי
מגדים ב"ח פשוטה ששאלו מרבי עזריה תקון⁶⁸, עין שם: (מא) נבב.
והוא הדין אם נפסק האות בלא נבב או נמחק קצה האות, ומירי
השלחן-ערוך בארנו, והוא הדין אם נפסק קצת מעכו, בין על י"ד
נקיבה או על י"ד מחינה, אם נשאר שריטה נקיה שחור כמו י"ו או
י"ד נקיה, קשר, דאין שעור לעכו האותיות, אלא דבנבב בין פכיל בין
בארנו בעין שנבב לאחר הכתיבה, וכדלקמן בסעיף טז [ממ"א
ורח"ח]: (מב) הלימיני. של ה"א. כתב הפריימגרים: נראה לי שהוא
הדין לשאר אותיות בגון דל"ת למ"ד פ"א פשוטה צדי"ק פשוטה קר"ף
רי"ש או תי"ו או ח"ת [לכאורה בחי"ת בין רגלה הלימיני או השמאלית⁶⁹],
אם נשאר מהנך הלימיני כיו"ד ב' כף, עד כאן לשונו. ועין לקמן
בסימן לו בדיני צורת האותיות, באות למ"ד⁷⁰ ופ"א פשוטה⁷¹ וצדי"ק
פשוטה⁷² וקר"ף⁷³ ובאות תי"ו⁷⁴: (מג) אם נשתפר. הנינו מהנבב לצד
מנלה⁷⁵, ולא מצרפין לה מה שלמשה מהנבב אפלו אם תינוק דלא חכים
ולא טפס נקרא לאות⁷⁶, כיון דאנו רואין שלא נשאר צורת האות פתוחה,
הכמו שכתבאר בסמוך בשם הש"י: אבל אם נשתפר מהנבב ולמעלה [או
מהפסוק ולמעלה] אם נפסק האות באמצע] כשעור אות קטנה, קשר
ואין צריך להראותו לתינוק, והוא הדין אם כתב לכתחלה רגל קטנה
קצרה כזה דקשר, ועין בידאפרים ובבאר הלכה: (מד) מלא אות
קטנה. הנינו י"ד ובקוץ התחתון שלו, לפי מה דפסק לקמן בסימן לו
בבית יוסף דלא מקרי י"ד בלא קוץ התחתון: טז (מה) נפסק. יש
לפרש בשני אפנים: או מחמת נבב, וזה אין פשר פי אם נבב אחר-כך,
כמו שכתבאר בסמוך בפנים, או על י"ד שנקסר הדין באותו מקום,
(נג) ובאפן זה הנה קאי הדין דשלחן-ערוך אפלו אם בתחלת הכתיבה
נעשה כן: (מו) הפשוטות. ולפיכך אין מועיל בה אם נשתפר ממלא
י"ד, דאדרבה נראית כיו"ד ופסול, הלכך בעין תינוק כזה: (מו) או
שנפסק רגל הנו"ן. כן צריך לומר, ופירשו, נו"ן פשוטה, וכיוצא בה
כגון ק"ף פשוטה שרגלה קצרה ודומה קצת לדל"ת או לרי"ש [נפמ"א
ורח"ח]: (מח) אם תינוק. עין בט"ז שכתב דהך נפסק מירי שנפסק
קצת מארך האות ולמשה לגמרי, ולא נשאר ממנו רק החלק ששרם
ההפסק, או תלי בקריאת התינוק אם ספק לנו אם נשאר כשעור של
האות שהוא: אבל אם נשתפר גם למשה מן ההפסק, דהנינו ששעשה
ההפסק ברחבו של רגל האות, ואחר ההפסק נשאר עוד למשה חלק מן
הרגל, כזה לא מועיל תינוק, דהתינוק יצרף מה שלמשה ממנו חלק מן
הרגליו ובאמת אין לו צורה, וזה דומה לנפסק רגל האל"ף, אלא צריך
לכסות את חלק הנשאר אחר ההפסק: ואין זה דומה למה שכתב
השלחן-ערוך כאן דאין צריך לכסות שאר האותיות, דכנה ודאי מורה

שערי תשובה

סתורקא למידי קמיש בידארתן כפ"ל: [כ] הפשוטות. עבה"ט, ומיש שאין לוקרי

באר הגולה

להקל בנבב כל תוכו: * ונהכי הלכתא. עין במשנה ברורה סעיף קטן מ שכתבנו
"מירידי וכו'". וכן משמע בבית יוסף: ועין בן-דן-החיים בהלכות קריאת התורה
בדין כו המשמע מירידי דמטעם ספקא דדינא דהמיר דמ"א, ודלכדיו שם. נבב
כל חללו ונבב רגל השמאלי עד שלא נשתפר בו כמלא אות קטנה חר דינא אית
לחו: אבל המעין בדינא משה האריך יראה להדיא מירידי דמטעם לדעת המירידי
דמפל בנבב כל חללו, אם כן ממלא רגל השמאלי שנה לרגל ימני לסל, כדדע
להמקין בפוסקים, דהא כהא תלכא, לבד מהב"ח שכתב דהשור פקל בשנייה:
* נבב רגל הלימיני אם נשתפר וכו'. עין במשנה ברורה בסעיף קטן מא שכתבנו
שם דינא דהמירידי אבדקס שחביא בשם הרי"ט, דאם נשאר בעכו האות כמו י"ו או
י"ד נקיה פשר, ובתבנו על זה השעם דאין שעור לעכו האותיות: כל זה כתבנו לפי
מה שכתב הפריימגרים בסימן זה סעיף קטן י"ו על זה דאם נשאר שריטה נקיה
שחור די כף, משמע לכאורה לפי זה דאפלו בלי-שהוא קשר, ולא יסבך לפי זה
לשון הגמרא לזכרם, דהכי איתא שם: נבב וכו', אם נשתפר היקנה כמלא אות
קטנה קשר ואם לאו פסול⁷⁷, משמע להדיא דאפלו נשתפר בלי-שהוא פסול. אף באמת
זה אינו מוכח כי אם לפי שיתור דהמירידי, מה שאין כן לדין לא מירידי הגמרא כלל
בנפסק האות מעכו, עין בפריימגרים שם, ואין צריך שישאר כזה האות כמלא אות
קטנה: מכל מקום צריך עיון אמרי ששקנן אבדקס הדיא: * מלא אות קטנה.
ואם זה הכתב הוא מקטב בינוני, לכאורה דאין מועיל אם כמלא אות קטנה הוא
מקטב קטן⁷⁸, דאם לא-כן אין שעור לזכר, אבל אם זה הכתב הוא כתב גדול, נראה
דכדורא מניי אם כמלא אות קטנה הוא מקטב בינוני: * פשר. עין במשנה ברורה
מה שכתבנו שאין צריך להראותו לתינוק: כן משמע מכל האחרונים הלא הם
הפרישה והש"י והפריימגרים ופחצית-השקל ודן-החיים, ולא שבקינן פשיטותא
דהני גדולים משום ספקא דידאפרים, ובאמת פליאה נשעבה על דבריו, האין נראה
לומר דדעת המירידי אבדקס בוקא הוא כן, הלא מירידי מוכח להדיא, וכן
בפרישה, דדעת המירידי הוא דלא בעין בה"א וכהא נקא רק כמלא אות קטנה,
דאם לא-כן לא מקשה מידי שם, ע"ש, ובכאן הלא נרשם בוקא בהנה"ש בשם
הרי"ט, וכן כתב בהדיא בפריימגרים במשכנות-הנבב דאף שכתבנו משה מצד
לומר דדעת השור הפטארי, מכל מקום בשלחן-ערוך סתם דדעת המירידי, וכן
בפרישה השיג על המירידי משה ומסיק דגם דעת השור הפטארי הלא אמרנו צריך
באות שנפסק, ואם כן ממלא מוכח מהמירידי דבאות ה' וכדומה די כשעור כמלא
אות קטנה לבד, ומהשעם כזה נראה פשוט, דקים להו לחז"ל באות ה' וכדומה דנה
שעורן בעצמם, ולכן אין צריך להכריע ראיה פתמינוק, דהתינוק אין מרגל כזה
התמינה, דכל אחר בותב לכתחלה אות ארה, והוא דומקא דמי"ת שכתבאר גם כן
לקמן בסעיף כה, דאין ראיה מהתינוק משום דאין מרגל בחי"ת של חטוטרת.
ומכל מקום בדיעבד אם אחרתו להתינוק דלא חכים ולא טפס ולא כל קריתו יש
להתמיר כזה, כי ראיתי להשויי נקטת הגדולה שמצדד לומר דאפלו במקומות
דלא משניחין על תינוק להקל על י"ד משניחין עליו להתמיר, עין שם. ואף
דבחי"ת של חטוטרת נבאר לקמן בסוף סעיף כה דקריאתו של תינוק לא מרגע
כזה, הנינו משום דשם אין מרגל כלל בחי"ת של חטוטרת, דאפלו אם הנה נכתב
בתקנה הנה קורא ב' וי"ו, כמבאר בבית יוסף בסוף סימן לו, מה שאין כן
בענינו: * ואם לאו פסול. ולא מוצינן לה מה שלמשה מהנבב או מההפסק,
אפלו לא הנה פירדיו נכר להדיא ותינוק דלא חכים ולא טפס קרי לה לאות: וכל
זה בלא תקון, אבל אם תקן את ההפסק, הדין כזה הכל כמו שכתבנו בסמוך:
* נפסק. והוא הדין אם מתחלה כתב הסופר איה אות פשוט, ונפסק לו אם הוא
ארה כשעור שראוי להיות, ואי אפשר לו להניח דתוה שלא כסדרן, מראה לתינוק,
ט"ו וא"ר וחרושי רע"א: * הפשוטות. והוא הדין אם הפסק הוא ב' שגגו קצר
ונפסק לו אם הוא כשעור, מראה האות לתינוק, אחרונים: * בגון י"ו ז"ן.
עין בפריימגרים ששכתבנו לומר דבגון שנפסק די כמלא אות קטנה, דבמה שגגו
עובר משני העדדים מוכח שאינו יוד, והובא בחרושי רע"א. ועין בן-דן-החיים
בהלכות קריאת התורה ובשערי אפרים שהשוו שם בין לרי"ו לדינא⁷⁹, ועל-כ"ל פנים
אם התינוק קרא לרי"ו ודאי פסול, ועין במה שכתבנו בסעיף טו בשם נקטת
הגדולה, ועין בבית יוסף בסימן לו באות ו"ו: * אם תינוק. עין בפריימגרים

שער הציון

(נג) פריימגרים:

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק מ]

דלא להקמיר בלכד פסק קדעת שאר פוסקים⁶⁶ וכו', ואס"כ צריך להזהיר מאד להסופרים שנקשלין בזה⁶⁷.

66) כוונתו לאפוקי מדעת ה"ט"ז (ס"ק ח) שכתב שהרמ"א בא רק להתמיר, וראה עוד בביה"ל (סוף ד"ה אבל) שדחה את דברי ה"ט"ז.

67) והחז"א כתב (או"ח סי' ז), שמה שנאמר שתהיה הירך השמאלית כמלא אות קטנה, הכונה לאות קטנה ממש, ואין צריך שתהיה בגודל של אות יו"ד לפי ערך הכתב (כפי שצריך בירך הימנית).

אכן לענין אות דל"ת שיש בה נקודה קטנה של דיו בקרן השמאלית התחתונה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קמ) שאם תינוק קוראה דל"ת כשרה היא, לפי שבשיעור זה אין הנקודה נחשבת כרגל של היא לא רק לדעת הרמ"א אלא אף לדעת הור"א [אלא אם כן הרגל הימנית גם כן קטנה בשיעורה]. וכעין זה מבואר במקדש מעט (ס"ק קלד) לענין ראש של למ"ד שנבנס לדל"ת. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' ג) היקל בזה כשהנקודה פחותה משיעור אות קטנה והיא נמצאת בסמוך לרגל הימנית. וראה מה שכתבנו להלן ס"ק קלב.

[משנב שם]

שקל הפרימקדים ב"ך פשוטה שעשאו מרבע על-ידי תקון⁶⁸.

68) ואינה פסולה מדין 'שלא כסדרן', מן הטעם שכתב להלן (ס"ק קיד) בשם הפמ"ג שכל אות שצריך צורתה עליה, אף על פי שצריכה תיקון להכשירה, מ"מ אינה פסולה מדין 'שלא כסדרן'.

[משנב ס"ק מב]

לקאורה כח"ת בין גלה הימני או השמאלי⁶⁹ וכו', ועין לקמן בסימן לו בדיני צורת האותיות, באות למ"ד⁷⁰ ופ"א פשוטה⁷¹ וצדי"ק פשוטה⁷² וקו"ף⁷³ ובאות תי"ו⁷⁴.

69) וכן נקט למעשה במשנת סופרים (אות ח"ת), וראה מה שכתבנו שם.

70) וכמו שביאר הביה"ל שם (ד"ה ונהג), שאין כוונתו לירך הלמ"ד, שבזה ודאי פסול אם נשאר כמלא אות קטנה, אלא כוונתו למושב הלמ"ד.

71) שנתבאר שם, שצריך שיהיה שיעור מלוא אות קטנה מכנגד מקום הנקודה הפנימית ולמטה.

72) שנתבאר שם, שצריך שיהיה שיעור מלוא אות קטנה ממקום דיבוק היי"ד לגין פשוטה.

73) שנתבאר שם, שאין הכוונה לאורך הרגל הימנית, אלא לאורך הרגל השמאלית, שיהיה שיעור מלוא אות קטנה מכנגד מקום הכפיפה ולמטה.

74) שנתבאר שם, שאם השתייר ברגל הימנית כמלוא אות קטנה

כשרה, אבל אם השתייר כן ברגל השמאלית הרי היא פסולה, שהרי אם תהיה הרגל בצורת יו"ד קטנה, תיראה התי"ו כפ"א פשוטה.

[משנב ס"ק מג]

היני מהנעב לצד מעלה⁷⁵.

75) מכאן הוכיח בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ה אות ד), שאם הרגל השמאלית של הה"א נמשכת למטה מרגלה הימנית, הרי היא כשרה, ואין לחוש שמא נראית כמו קרי"ף, מפני שאין הרגל השמאלית יוצאת מתחת לשורה של שאר אותיות, אך אם היא נמשכת מתחת לשורה, תלוי הדבר אם למראית העין היא נראית כאות ה"א. אולם אם הרגל השמאלית מתחילה מתחת קו הרגל הימנית, כתב (שם) שאין להכשיר, משום שאין עליה צורת ה"א, כמבואר בקסת הסופר (סי' ז ס"ו). וראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות ה"א בסופו).

[משנב שם]

דלא מצניפין לה מה שלמשה מהנעב אפלו אם תינוק דלא חכים ולא טפש קראת לאות⁷⁶.

76) ולענין קריאת התורה, כתב החז"א (או"ח סי' ח ס"ק ח) שאפשר להקל במקום שתינוק קורא אותה כהוגן, משום שיש לסמוך על דעת הרמב"ם שמותר לקרוא בספר תורה פסול, בצירוף דעת המאירי (המובא להלן ס"ק מח) שמצדדים את מה שלמטה מן הנקב אם התינוק קוראה כרין. מאידך, הדרך החיים (סי' קנז סכ"ט) והשערי אפרים (שער ה סי"ב ו-יד) כתבו שיש להוציא ספר תורה אחר באופן זה, וכן משמע בקצושי"ע (סי' כד סעיף ו-ז).

[ביה"ל ד"ה נקב]

מקלא אות קטנה קשר ואם לאו פסול⁷⁷.

77) והחז"א כתב (או"ח סי' ח ס"ק ה), שמה שנאמר בגמרא 'ואם לאו, היינו שלא נשאר כלום, ולעולם די בכך שנשאר שריטה דקה בעובי'.

[ביה"ל ד"ה מלא אות קטנה]

אם פקלא אות קטנה הוא מקבץ קטן⁷⁸.

78) והחז"א (או"ח סי' ז) כתב, שנראה לדינא שברגל ימין צריך שישתייר כיו"ד ועוקץ שלה בכתב זה, ואפילו בכתב גדול, לעולם משערים כפי כתב זה, אבל ברגל שמאל די ביו"ד קטנה שבקטנות, אפילו בכתב גדול.

[ביה"ל ד"ה כנון]

שהשו"ש שם צ"ח ליי"ד ליי"א⁷⁹.

79) וכן הכריע להלכה לקמן במשנת סופרים (אות זי"ן), וכלשון הדש"ע כאן.

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מח]

להקל בשיתות הקאריים⁽⁸⁰⁾.

שלשיתו החיסרון בגדול הוא בכך שהוא קורא את האות המסופקת לפי ענין המילה והמשפט, אלא שלכתחילה אין עושים כן, מפני שלפעמים על ידי ראיית האות המסופקת יחד עם שאר האותיות אפשר להכשירה מחמת שראים את היחס בו נכתבו האותיות, ואם כן בגדול שאי אפשר להראות לו את שאר האותיות יחמיר בחינם, ולפי הרמב"ם שכתב שיש לכתוב את האותיות בכתובה תמה וברורה אף לתינוקות, יתכן שאין מועילה הבחנת גדול [באופן הנ"ל] להכשיר את האות, מפני שיכול להיות שלקטן לא תיראה האות כתיקנה, והמשנה הסופר (שם) מקורות ס"ק ד' כתב טעם נוסף, שאדם גדול מתחכם לפעמים ואינו עונה בתמימות קטן, וכן כתב בשו"ת שבט הקהתי (שם) שיתכן שיקרא כהוגן מחמת חשבונות צדדיים שאינם קשורים לגוף תמונת האות.

וקטן שכיסו בפניו את האותיות שלפני ואחרי האות המסופקת וקראה שלא כהוגן, ולאחר מכן הראו לקטן אחר את האות המסופקת יחד עם שאר האותיות וקראה כהוגן, כתב המקדש מעט (ס"ק נז) שיש להכשיר, וכל שכן כשחזר בו בעצמו [כמו שהובא דעתו לעיל (הע' הקדמת) שמועילה חזרתו].

ואף שמבואר כאן שמראים לתינוק את האות המסופקת יחד עם שאר האותיות כדי שיוכל לראות את האות ביחס לשאר האותיות, כתב הדעת קדושים (ס"ק יב) לענין אות יו"ד שהתג העליון שלה אורך דומה לאות למ"ד, שאם תינוק ראה רק את האות הזו וקראה למיד הרי היא פסולה מפני שיש בספר תורה אותיות קטנות, וכתב בגדולי הקדש (סוף ס"ק טו) שיתכן שסבר שבאופן זה אין להראות לתינוק גם את שאר האותיות מפני שמדובר כשהאות מצד עצמה אינה נראית כיו"ד ולפיכך אין להכשירה רק מחמת גודלה ביחס לשאר האותיות, מה שאין כן במקום שהספק על האות הוא שקול לאיזו אות דומה יותר, שבוה מועילה הכרת התינוק על ידי שאר האותיות, וסיים בצ"ע.

ולענין תיבת יפן שאורך הפ"א שלה קרוב לאורך הנ"ן, ותינוק שראה אותה עם הפ"א קראה זי"ן, ראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות נ"ן פשוטה).

[משנ"ב ס"ק נב]

קגון י"ו קטיצה⁽⁸³⁾.

(83) ולענין אופן עשיית יו"י קטיצה' הנוכח בגמרא (קדושין סו, ב) בתיבת "שלום" שבפסוק בפרשת פנחס (במדבר כה יב), ראה מה שכתבנו לקמן במשנת סופרים (אות וא"ן).

[ביה"ל ד"ה ואם לאו]

אפלו נצטו להקפיד לאחר-כך, קגון ששקץ סדיו מהקלף ונשאר רק רשם אדמומית מהקלף של הי"ו⁽⁸⁴⁾.

(84) שלגבי דיו שדהה ונשאר רק מראה חלודה, מבואר במשנ"ב להלן (ס"ק קכח) שהוא פסול לכל הדעות.

(80) שטובר שאם התינוק מצרף בקריאתו את חלק הו"ו שמתחת לנקב לחלק הו"ו שמעל לנקב, הרי זה משלים את האות. וטעמו, שכיון שתינוק יכול לקרואה, שם אות עליה, ואין בה חיסרון אלא מדין כתיבה תמה, ולפיכך אין לפוסלה בשנכתבה האות בשלימות ולא נפסקה אלא לאחר כתיבתה. וראה מה שכתבנו בביה"ל להלן סכ"ה ד"ה אות.

[משנ"ב ס"ק נ]

כל שאמר קאין בו צורת אות, פסול הוא⁽⁸¹⁾.

(81) ואם התינוק מסופק ואינו יודע להכריע, כתב בשו"ת ררכי נועם (אה"ע סי' ג) שמוכח מלשון הגמרא (המובא בשו"ע כאן) שאם התינוק אינו יודע לקרוא את האות היא פסולה, וכן כתב בשמו המקדש מעט (כאן ס"ק נה) וראה גדולי הקדש (כלל יד אות ז).

ותינוק שהחמיר או היקל בתחילה ולאחר מכן חזר בו, כתב בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קג ס"ק ב) שגם בזה נאמר הכלל ש'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואין להקל על פי חזרתו. מאידך, הדעת קדושים (כאן ס"ק יא) והמקדש מעט (ס"ק נג) כתבו שאין שייך כאן כלל זה, מפני שהטעם שלא אמר כן בתחילה היה מחמת שלא הורגל עדיין בסגנון האות, ועכשיו שהתרגל חזר בו מטעותו, ולפיכך מועילה חזרתו.

ואף שלאחר שהראו לתינוק אחד אין להראות לתינוק אחר, כמבואר במקדש מעט (שם), מ"מ אם כבר שאלו כמה תינוקות וחלקם הכשירו וחלקם לא, כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' ק) שהולכים אחר הרוב, וכן כתבו הילדוד אמת (סי' טו אות ה) והקטת הסופר (סי' ו ס"ד). אכן כששקולים הם, כתב המקדש מעט (שם) בשם כמה פוסקים שהוא ספק דאורייתא, ופסול, וכן כתב הערוך השלחן (סמ"א).

[משנ"ב ס"ק נא]

אכל הקגון אכרקהם בשם מקרי"ט פתב קצירין לקסות מה שלפניו⁽⁸²⁾.

(82) ואם קראו התינוק כד"ן, כתב האמרי שפר (כלל ו ס"א) שיש לתקן את האות, מאידך, הפמ"ג (א"א סוף סי' לב בדין השני ד"ה ובענין ינוקא) כתב שאין צריך לתקן, וכן כתב האמרי שפר (שם) בשם ספר עצי לבונה, וכן כתב במשנת סופרים (אות תי"ו). [וראה משנת סופרים סי' ו ס"ק ה ובשעה"צ שם ס"ק י, ובשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' כט].

ולכסות את האותיות שלפני ואחרי האות המסופקת ולשאלו גדול עליה, כתב בגדולי הקדש (כלל יד אות א-ב) שלפי הבנת הדרכי נועם בשיטת רש"י יש להכשירה אם הגדול קוראה כהוגן, מפני

מה באר הגולה

(כא) [כא] (מט) לא חכם (נ) ולא טפש *יודע לקרותו, פשר, *ואם לאו, פסול, (נא) ואין צריך לכתות לו שָׁאָר (נג) אותיות כמו שנוהגים: הגה *מיהו אם אנו רואים שלא נשאר צורת (ג) (נג) האות בתקונו, פסול אף-על-פי שהתינוק קורא אותו בהלכתו (מרחי שם ומתריק שורש ס"ט וריב"ש). יראה דמכשירינן

באר היטב

כצ"ל, וכ"כ פיעט' נכ"ה בקדקדי נכ"כ המחבר די אהרן, ובעצת נסחאות פתח
או שנפסק רגל האלף. והש"ו הרבה להקשות עליו והעלה דמה נפסק רגל
האלף קדמו אח"כ, מיהו אם אנו רואים שלא נשאר צורת אות בתקונו או
נפסק רגל הא' פסול ע"ש. ותמ"א גורס רגל האחד, ע"ש. ואין לךבריו הבנה.
ועין בספר תורת חיים בקנפסד עוללות-הקרב: (כ"ל) לא חקם. כחב הש"ו
ג"ל דמה נפסק מרג' שנפסק קצת מאריך האות ולמטה לגמרי ולא נשאר קמטו
רק חלק שקדם ההפסק, או תלוי בקריאת התינוק אם ספק לנו אם נשאר
כשעור של האות ההוא; אבל אם נשפיר גם למטה מן ההפסק דהנינו שנשפה
ההפסק בקדמו של רגל האות ואחר ההפסק נשאר עוד למטה חלק מן הרגל
קצת לא מועיל תינוק, דהתינוק יצרף גם מה שלמטה קמטו לחלק העליון
ובבאמת אין לו צורך, וזה דומה לנפסק רגל הא', אלא צריך לבסות את חלק
הנשאר אחר ההפסק; ואין זה דומה למ"ש הש"ע כאן דאין צריך לבסות שאר
האותיות, דבנה ודאי מודה דצריך לבסות. ב"ח פסק דלא מכשירינן ע"י תינוק
אא"כ שנכתב מתחלה והתקנה האות ואח"כ נפסק, אבל אם נכתב מתחלה כף
לא מתנה תינוק אצ"ל דליכא עקב ע"ש. וח"ו יצונו עליו וכתב עליו חלקו כנה.
דאם ארע שכתב הסופר איהו אות שטוט ונתחפסק לו אם הוא ארץ כשעור
הראוי להיות, וא"א לו להגיד דמיו שלא בסדרן, ודאי מראה לחינוק האות

ע"ש. רצון בתשובת מהר"י יוסף ח"א סימן א' שלחן בצד הכ"ח, רצון בקונטרס עוללות הפקד: (35) אותיות. משמע בזמן מלכותו וימלאכתו א"צ לבסותו, וכ"כ מהר"ח בא"ע סימן קכ"ה, ע"ש, אבל מהר"יט ח"ב בחי"ד סי' לב כתב דלקמה קאמר, אבל מה שקדם לו צריך לבסות, שאם יתחיל מתחלת המקרא, סברה נקט רמב"ל, וכן נהגו עכ"ל. וכתב מהר"א יוסף דאף בתינוק שלא למד באותה פרשה אפ"ה צריך לבסות מה ששלפניו, דלא כספר גט פשוט סימן קכ"ה ס"ק מג ע"ש: (כ"ב) האות. וז"ל מהר"יט שיש ס"ט, בדין אלפי"ן שאין ה"י ק"ל נוגעת אל עקמה וכן נקדח הפ"א שאין נוגעת לגנה שהוא פסול ואין להכשירו ע"י קריאת התינוק, קריא נאמר דברים הללו אלא היכא שנפסק האות וכע"ז לה משענתו בגון וי"ו קטיעא שאנו מספקים אם הגי' לאורך וי"ו או אם כשעור וי"ד, ולכך הוצייל לראות התינוק, דגלוי מלתא בעלמא הוא קריא וי"ו ק"ל מלא קראא וי"ד: אבל היכא שפסקא שאין האות נוצר בצורתה מה מוציל בקריאת התינוק וישיגני רואה שאין האות בצורתה, עכ"ל. וכ"כ מהר"יט סימן ק"ב דלא מהי קריאת התינוק אלא היכא שהפסול הוא משום שזו האות נדמה לאות אחרת, אבל היכא שהפסול הוא משום שנפסק צורתו לא מהי: לכן אין להכשיר תאל"ף שאין רגל השקמאל נוגע לכו האמצעי בשביל שהתינוק יקראנה אל"ף, שהרי מפני

מִשְׁנָה בְּרִינְרָה

דְּצִירָה לְכִסּוּת, וְכֵן הִסְכַּמְתָּ (וְהַ)הֶאֱחָרוּנִים וְלֹא כְמוֹ שֶׁכָּתַב בַּסֵּפֶר לְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב לְהִקָּל בְּשִׁשֶּׁת הַפְּאִירִים⁽⁸⁰⁾. וּבְבֹאֵר הַהֲרָא בְּסִימָן לוֹ מִשְׁמַע גִּסְפָן בְּהַסֵּד לֹא מְצָרְפִּין לְהָאוֹת מִה שֶׁלֹּמֶטוֹ: (מט) לֹא חֲכָם. הֵינּוּ (נט) חֲכָם כִּלְכָּף שֶׁמִּבֵּין הַעֲנִין, וּמִתּוֹךְ זֶה הוּא אוֹמֵר הָאוֹת הַנִּפְסָק וְיִהְיֶה מִתּוֹכָם שְׁפִיר, אָבֵל אֵין נִקְרָא חֲכָם אִם הוּא חֲכָם בַּהֲפָרָת הָאוֹתִיּוֹת הַיֵּטֵב וְאֵין מִבֵּין מִה שֶׁכָּתוּב לִפְנֵיו, דְּנִהַר וְדֹאֵי גִסְפָן בְּשֵׁר: (ג) וְלֹא טָפֵשׁ. טָפֵשׁ הֵינּוּ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ לְקִרְוַת הָאוֹתִיּוֹת; (ט) וְכֵל שִׁידֵעַ לְקִרְוַת הָאוֹתִיּוֹת, אֶף־עַל־גַּב דְּאֵינוֹ בֶּקֶר כִּלְכָּף בְּצוּרַת הָאוֹתִיּוֹת, כֹּל שְׂאוֹמֵר דְּאֵין בּוֹ צוּרַת אוֹת, פֶּסוּל הוּא⁽⁸¹⁾: (נא) וְאֵין צִירָה לְכִסּוּת. וְכֵן כָּתַב הַלְבוּשׁ, אָבֵל הַמִּגְנֹ־אֲבָרָהֶם בְּשֵׁם מִתְרִי"ט כָּתַב דְּצִירָה לְכִסּוּת מִה שֶׁלִּפְנֵיו⁽⁸²⁾, שְׂאֵם יִתְחִיל מִתְחִלַּת הַמִּקְרָא, סִרְכָּה נֶגֶט וְאוֹל. (ט) וְאֶפְלוֹ תִּינֹק שֶׁלֹּא לְמַד בְּאוֹתָהּ בְּרָשָׁה, אֶפְלוֹ הֵכִי צִירָה לְכִסּוּת לוֹ מִה שֶׁלִּפְנֵיו עַד תְּכָה זֶה, (נט) אָבֵל תְּכָה זֶה וְגַם מִה שֶׁלֹּא תִּרְיֶה אֵין צִירָה לְכִסּוּתוֹ כִּלְכָּל כָּלֵל מִגִּי: (נב) הָאוֹת. בְּגוֹן (נט) אֶלִּפִּי"ן שְׂאִין הִי"ד שֶׁלֶּחֶן נִזְעֶצֶת אֵל עֲצָמָן,

(7) ה"ה הפרימגדים ודרבנתיים ושאר אחרונים: (נ) ט": (ט) פרימגדים, ומחצית השקל משמע לכאורה דפליג על זה: (ז) ב"ר היטב: (ח) מן כתב ממהרי"ט חלק יורה דעה לב, וזען בדרבנתיים הלכות קריאת התורה, ומסתמא לא ראהו דאי לא הכי הניח כביאו: (ט) מלקט משי"ו ומגן אברהם ופרימגדים ודרבנתיים, ודלא כאלויה רבה:

הלכות תפלין סימן לב

(נג) **בשנפסק אות, דוקא *בשנכתב בכשרות (נד) *ואחר-כך נפסק, אבל אם (נה) מתחלה בשנכתב היה שם (נו) נקב (נד) ונפסק בו, או אם (נז) רגל הכ"ף הפשוטה או פיוצא בה מגיע לסוף הקלף (נח) בלי הקף (נכ) קלף (נט) מתחלתו, (ס) פסול:**

באר היטב

אמרנו בסקמין כל אות שאין גויל מקף לה מר' רוחותיה פסול: וי"ל דהא דמכשירין הני דוקא בשנפסק אחר שנכתב, דכיון דבשנכתבה היתה כשרה שהיה מקיפה גויל מר' רוחותיה, אבל בשנכתבה היתה שם נקב ונפסקה בו אע"פ שיש בו שיעור אות, פסולה, משום דמעולם לא הקפה גויל ע"ש וכת"ו ודק"ק. כתב בתשובת הר"י הלוי: אם יש שריטה דקה בתוך האות ואינו עובר מעבר לגויל כשר, כיון שאינו נראה אות חלוקה לב, עין משה"י יוסף ח"א סימן א: (כח) קלף, אע"פ שהיא ארקה כראוי, מ"א:

משנה ברורה

אותו כף, רק בספק לנו אם יש בו שיעור כראוי מהני, וכל זה בלא תקון, ולענין תקון עין בבאר הלכה: (נג) **בשנפסק אות, והוא הדין מה דמכשיר לעיל בסעיף טו אם נקב רגל הה"א, (ס) אבל בנקב חלול דמכשיר שם המכתב הוא אפילו נקב קדם הכתיבה, ולא נקט שם "אם לאחר שנכתב" וכו' אלא משום סיפא דנקב רגל** (נז) **ואחר-כך נפסק, והשעם, דלא בעינן מקף גויל רק בעת הכתיבה, לפי זה אפילו אם מגיע הנקב מאות לאות שסמוך לו, גס-כן כשר, אכן הדבר-הסיים בהלכות קריאת התורה בדין כו מחמיר בזה, ועין בבאר הלכה, ודע עוד, דבענין גניעת האותיות אפילו אם יודע בבורר שנעשה לאחר הכתיבה גס-כן פסול [דבר-הסיים שם וכן משמע בבית-שמואל באבן העזר בסימן ככה סעיף-קטן כט ע"ש דסבירא לה גס-כן דצריך לחש לתרוץ ראשון שבבית-יוסף בבורר הפתחיל וא"ת וכו', דאין מחלק בגניעה בין אם לא הקף בעת הכתיבה או אחר-כך]: (נה) מתחלה, יבספק מתי נעשה הנקב, תולין דאחר הכתיבה נעשה, דמסתמא אם הנה בעת הכתיבה הנה הסופר ראוהו⁽⁸⁶⁾, אם לא שהנקב קטן מאד⁽⁸⁷⁾ [דה"ח]: (נו) **נקב, דוקא נקב או קרע אף שאין נגר כלל ההפסק, ומשום דלא הנה מקף גויל בעת הכתיבה (לבוש"ר), (סא) אבל הפסק בעלמא כשר ואין צריך שום תקון, כיון שיש שיעור אות עד מקום ההוא, ויבדל לעיל בסעיף טו וטז, ואם נמצאות שריטות דקות בתוך שיעור אות, עין בבאר הלכה בסעיף כה: (נז) רגל, וכל-שכן גוי האותיות ואמצען שאין להם הקף גויל בעת הכתיבה, ונקט רגל לרבותא: אף דבעת פתיבת סוף הרגל כבר נגמר צורת האות כראוי, אפילו הכי כל זמן שלא סלק ידו מן האות מקרי דבר זה בעת הכתיבה ובענין לכל האות מקפת גויל: (נח) בלי הקף, ואפילו אם היא ארקה כראוי, דהנה שיש בה שיעור שאפילו אם נגררה קצת למטה ישאר צורת אות, מכל מקום פסול [מ"א בס"ק כ"ב ועיין במ"א סק"ג⁽⁸⁸⁾]: (נט) מתחלתו, אבל אם נתפח הקלף אחר-כך ועל-ידי-זה אין מקף גויל, כשר⁽⁸⁹⁾, (ס) פסול, (סב) ואם רוצה למקן, יגרר קצת כדי שיהיה מקף גויל⁽⁹⁰⁾, (סג) אבל דבוק משלית לא מהני להקפת-גויל⁽⁹¹⁾, דבענין הקפת****

הפירור לא יצאה לומר שהיא אות אחרת מהני ענין המוכה עכ"ל, ועין סעיף כה: (נד) **ונפסק בו, להבי"ח שכתבתי בס"ק כא, אין חלוק בין נפסק בנקב בין נפסק שלא ע"י נקב, אלא בשנראה הגויל החלק באמצע האות לא מכשירין ע"י תינוק א"כ שנכתב מתחלה בתקונו ואח"כ נפסק האות, אבל אם נכתב קודם מתחלה לא מהני תינוק אע"י דליקא נקב: וילת"ו צריך לומר דכאן אינו דוקא ונפסק ע"י נקב דאין חלוק הנה הואיל ואין מקפת גויל: כי זהו לשון הבי"ח וא"ת ותיכי מכשירין באיפסק שום אות בנקבא וקא**

באר הלכה

אם יצאה השם לקמן בסעיף כה: * **בשנכתב בכשרות, ומכל מקום דוקא בנפסק על-ידי נקב, דהבית-יוסף בפרוצו השני הוסיף דעל-ידי נקב בעינן גס-כן שנפסק אחר-כך, אבל בגניעה אות לאות, אף שנכתב בכשרות ונדבק אחר-כך פסול⁽⁹²⁾, דמשמע בסעיף י"ח, דכרמשה חלק א"ח בסימן ח, הביא הגאון ר' עקיבא איגר בחיוביו, והנהגות-החיים בהלכות קריאת התורה בדין כה סובר דגם זה תלוי בשני התרועים שבבית-יוסף, ולתרוץ ב' כשר, אף שצריך לחש לחכמת שני התרועים, ונקטא שיש בזה לדבריו ספקא דרינא, ומתקני' יח אין ראיה כלל, דשם מורי בעת הכתיבה גופא, אחר שנגמר צורת האות נגע אות בחכרו, מה שאין כן בזה שכבר סלק ידו, וסבירא זו מברחת ממה שכתב השלחן-ערוך "מגיע לסוף הקלף", על-כרחו דאין סובר בהירושלמי דמכשיר בגניעת אות לאות אחר שנמרה צורתה, וכמו שכתבו הפרישה ובאר הג"א, ואף-על-פי-כן כתב לבסוף "בלי הקף קלף מתחלתו" דוקא, משמע דאם נתפח הקלף אחר-כך ועל-ידי-זה אין מקף גויל, כשר, ועל-כרחו השעם כמו שכתבנו, ומחוי' מה שצנן הגרי"א בסעיף יח סעיף-קטן נ, עין שם, משמע גס-כן שספיקא להשלחן-ערוך דמגי' בעת הכתיבה, ואין סותר כלל לסברת תרוץ השני שזכר השלחן-ערוך בסעיף טז, הלא סבירא, דאין ראיה להחמיר יותר בזה ממה שסובר בעל דרך-החיים⁽⁹³⁾ עין שם דהוא ספקא דרינא, ונקטא-מנה לענין להוציא אחרת, עין שם: * **ואחר-כך נפסק, עין בבית-יוסף, ועין בדבר-הסיים בהלכות קריאת התורה דין כו, שכתב שם דאף לתרוץ ראשון של הבית-יוסף פוסל חסרון הקף גויל על-ידי נקב, ודק לחקרא חשש המכתב לתרוץ השני, ומוכח שם לדבריו דלא מחלק המכתב בין נקב מקדם אחר הכתיבה רק אם יש על-כפניו הקף גויל לנקב שאצל האות, דהנקב אין מכלל הקפת הגויל שסביבו, ונקטא שיש הקף גויל על-כפניו, אבל אם הנקב מגיע מאות לאות שסמוך לו, פסול בכל גווי, דנה חשוב בגניעת אות לאות, ובתרוץ ראשון דנקטין בזה גס-כן בלהחמיר, ולפי פוסל המכתב לעיל לפי הירושלמי אפילו אם לאחר שנכתב נקב, דנה שנקב כל חללי תוי בגניעת אות לאות, עין שם וכל לפי דעתו, אבל הפריימג'ים במשכבות-הקטן סעיף-קטן ח דעתו, דעקר דינא דהמכתב הוא רק קום שנכתב, עין שם], ופליגא נשקבה על דברי הדבר-הסיים: אם-כן למה כתב: או אם רגל וכו' בלי הקף קלף מתחלתו, אפילו אם הקלף שסמוך להאות נתפח אחר-כך צריך להיות פסול לדידה, דשטא הלכה בתרוץ הראשון ולא מחלקין בין קדם לאחר-כך, ורק בנקב מקלינן משום דיש על-כפניו הקפת גויל סמוך לנקב שאצל האות, מה שאין כן בזה שנכתב לגמרי: אלא ודאי דהבית-יוסף סובר דאם נעשה הנקב לאחר הכתיבה כשר בכל גווי, ובתרוץ השני דלא בעינן אז מקף גויל, ועוד נראה לי באמת דכל-שכן לפי תרוץ ראשון של הבית-יוסף אינו פוסל חסרון הקף גויל על-ידי הנקב, כי הנה הבית-יוסף הוציא דין זה שכתב בשלחן-ערוך מחמת דהקשה לו היכי מכשירין בנפסק שום אות על-ידי נקב, הא אמרנו כל אות שאין מקף גויל לה מארבע רוחותיה פסולה, ונתן דלא אמרנו כל אות וכו' רק בשניה על-ידי גניעת אות לאות אבל לא על-ידי נקב: אי נמי דלא פסקין מחמת מקף גויל רק אם בעת הכתיבה לא היתה מקפת, מה שאין כן בשנכתב בכשרות, והבית-יוסף העתיק מה לדינא תרוץ השני, והנה לפי דברי הדבר-הסיים הנ"ל שצנא לדין בדבר המעש דאף לתרוץ ראשון בעינן הקפת גויל, אף להכי כשר על-ידי נקב משום דיש גויל מעבר להנקב סמוך לאות שאצלו וזה חשוב מקף גויל, תמהני, דאם-כן אם הרגל הר' מגיע לסוף בלי הקף קלף, פסול אפילו לתרוץ ראשון לדבריו, וזה אינו, דבמכתב בבית-יוסף דתשובת הרלב"ח דפוסל בזה לא אמיא רק בתרוץ שני: ואפילו אם תרצה לחקק בהבית-יוסף דלכל עקמא כתב דינא דהרלב"ח, אכן מהר"ם משה האריך מוכח בהדיא דלתרוץ ראשון כשר בזה ע"ש. אחר-כך מציאתי בעוה"ז שגם הלבשי-שנר משיג בזה על הנוגע ביהודה שכתב גס-כן בהנהגות-החיים הנ"ל, גם הפריימג'ים במשכבות-הקטן בסעיף-קטן יד כתב להדיא דלתרוץ ראשון של הבית-יוסף לא בעינן הקף גויל בנקב, ואפילו אם מתחלת הכתיבה הנה רגל סך' בלי הקף קלף כשר, ואם-כן מפילא לפי זה אפילו אם הנקב מגיע מאות לאות שסמוך לו כשר לדין כשנעשה אחר הכתיבה, ואף שכל זה ברור בענין השם והכרך, מכל מקום צריך עיון למעשה אחר שבתרוץ-החיים והנהגות-החיים⁽⁹⁴⁾, ועל-כפניו בהעטרף עוד אינה קלא, בגוף שהאות גויל יותר משעור, ונקב נעשה בסופו באופן שאפילו אם נקב מקום הנקב ושעור דהקפת גויל גס-כן ישאר שיעור כראוי לאותו אות, יש לצדד להקל ולצדד לזה דעת הר"י שהובא בסימן זה במגן-אברהם סעיף-קטן ג, כי אפילו לדעת הדבר-הסיים והנהגות-החיים ביהודה הנ"ל איננו רק ספקא דרינא דשטא הלכה בתרוץ השני, ויותר טוב אם יכול לגרר מעט מעבי הקף של האות ויהיה מקף גויל, דזה מהני****

שער הציון

(ב) מפריימג'ים ופריימג'ים שם לעיל: (סא) חיושי ר' עקיבא איגר ושו"א: (סב) מגן-אברהם בסעיף-קטן כו: (סג) פריימג'ים באשלי-אברהם ודבר-הסיים:

